

Wiesława Duży

"Ludmiła Roszko. Wybitny geograf i współzałożycielka Instytutu Miłosierdzia Bożego w setną rocznicę urodzin", red. Wojciech Polak, Waldemar Rozynkowski, Wojciech Wysota, Toruń 2013 : [recenzja]

Rocznik Toruński 40, 295-297

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

część swojego życia zawodowego, a Wojciech Wrzesiński związany był z ośrodkami w Olsztynie i Wrocławiu. Wprowadzenie do omawianego tomu przygotował dziekan Wydziału Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, prof. Jacek Gzella, przypominając, że powstał on z okazji odnowienia doktoratów w pięćdziesiątą rocznicę promocji doktorskich trzech historyków. Rektor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, prof. Andrzej Tretyn, przygotował krótki wstęp, w którym przypomniał zasługi uhonorowanych profesorów. Obszerny życiorys naukowy i jednocześnie wspomnienie o zmarłym 26 sierpnia 2013 r. Jacku Staszewskim przygotował Jarosław Poraziński. Życiorys naukowy, zainteresowania badawcze i zasługi Mieczysława Wojciechowskiego omówili szczegółowo Zbigniew Karpus i Jarosław Kłaczek. Autorzy przygotowali również aneks, w którym wyliczyli badania krajowe i regionalne, którymi kierował M. Wojciechowski. Dokonania badawcze Wojciecha Wrzesińskiego przypomniała Teresa Kulak, dodając także kilka słów wspomnienia o badaczu, który odszedł 2 lipca 2013 r. Książkę opublikowało Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Ludmiła Roszko. Wybitny geograf i współzałożycielka Instytutu Miłosierdzia Bożego w setną rocznicę urodzin, red. Wojciech Polak, Waldemar Rozyński, Wojciech Wysota, Toruń 2013, ss. 243

Dnia 16 października 2013 r. odbyła się konferencja naukowa poświęcona postaci Ludmiły Roszko, wybitnej geografki i działaczki społecznej związanej z Toruniem. Konferencji towarzyszyła omawiana książka. We wstępie redaktorzy tomu przypomnieli krótko główne pola działalności Ludmiły Roszko – pracę na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika i działalność, której efektem było założenie świeckiego Instytutu Miłosierdzia Bożego. Należy pamiętać, że działalność tę prowadziła jeszcze w czasach PRL, przez co spotkały ją szkany ze strony władz komunistycznych – nie tylko w postaci wyroku sądowego, ale też trudności w rozwijaniu kariery naukowej. Całą książkę podzielono na trzy części, prezentując w nich kolejno: dorobek naukowy L. Roszko, jej działalność na rzecz Instytutu Miłosierdzia Bożego oraz wspomnienia jej współpracowników i przyjaciół.

Pierwszą część otwiera życiorys naukowy L. Roszko autorstwa Edwarda Wiśniewskiego. Szczegółowo przedstawiono poszczególne publikacje z zakresu geomorfologii, w której specjalizowała się L. Roszko, oraz różne pola jej działalności naukowej, w tym jako członka Komitetu Badań Czwartorzędu Polskiej Akademii Nauk i członka Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

Cały artykuł uzupełniają liczne fotografie, dokumentujące działalność naukową L. Roszko, oraz ryciny z jej prac naukowych. Antoni Olszewski, autor drugiego artykułu w tej części omawianej książki, przedstawił działalność dydaktyczną L. Roszko na tle jej losów rodzinnych i przebiegu edukacji. Autor wymienił szczególnie zajęcia dydaktyczne prowadzone przez L. Roszko, tematy prac magisterskich przygotowanych na jej seminarium i omówił jej wkład w rozwój i wychowanie pokoleń toruńskich geografów.

Zarys biografii i życia duchowego Ludmiły Roszko to tytuł artykułu autorstwa księdza Michała Damazyna otwierającego drugą część książki. Zaczynając od nakreślenia zarysu historii rodziny, z której wywodziła się Ludmiła Roszko, autor podjął próbę nakreślenia charakterystyki jej głębokiej duchowości, która, wbrew zamierzeniom, nie zaprowadziła Roszkówny do zakonu, ale do utworzenia świeckiego Instytutu Miłosierdzia Bożego. Jej starania o właściwe odczytanie woli Bożej oraz kryzys wiary autor dokumentuje tekstami źródłowymi, pochodzącymi z archiwum prywatnego L. Roszko. Ksiądz Józef Szymański przedstawił w swym artykule informacje o instytutach życia konsekrowanego funkcjonujących w ramach Kościoła katolickiego, powołując się przede wszystkim na dokumenty Soboru Watykańskiego II i wydane przez kolejnych papieży po soborze, jak również zapisy Prawa Kanonicznego. Zarys historii Instytutu Miłosierdzia Bożego, którego współzałożycielką była L. Roszko, przedstawił Waldemar Rozynkowski. Autor zwrócił uwagę na genezę, początki Instytutu, których szukać należy w rekolleksjach zorganizowanych w Myśliborzu w 1948 r., a także jego rozwój w Toruniu. Trudnym okresem dla rozwoju instytucji były oskarżenia i wyroki skazujące m.in. L. Roszko za zorganizowanie i udział w nielegalnej – zdaniem władz – organizacji. W. Rozynkowski przedstawił również rolę ks. Michała Sopočki, którego uznać należy za założyciela Instytutu, oraz jego współzałożycielki, odpowiedzialnej za jego rozwój, L. Roszko. Trudne momenty w działalności Instytutu, spowodowane działaniami Służby Bezpieczeństwa w 1960 r., przedstawił Wojciech Polak w kolejnym artykule. Autor analizował materiały archiwalne zgromadzone w Instytucie Pamięci Narodowej, które świadczą o inwigilacji Instytutu i dążeniu do jego likwidacji. Artykuł wzbogacają obszerne wyciągi źródłowe dotyczące omawianego zagadnienia, w tym również procesu, który wytoczono L. Roszko.

Trzecią część omawianej pracy wypełniają wspomnienia o L. Roszko autorstwa Cecylii Bojasińskiej, Jadwigi Matuszewicz, o Leonarda Głowackiego OMI, Zofii Fastowicz, Haliny Marii Natuniewicz, Wandy Sulikowskiej. Całość uzupełniają trzy aneksy: bibliografia prac L. Roszko, wykaz prac magisterskich przygotowanych pod jej kierunkiem w latach 1955–1985, a także

informacje o wystawie okolicznościowej zorganizowanej w dniach od 16 października do 16 listopada 2013 r. w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W całej książce zamieszczono liczne zdjęcia Ludmiły Roszko oraz kopie dokumentów poświadczających jej działalność.

Agnieszka Zielińska, *Przemiany struktur demograficznych w Toruniu w XIX i na początku XX wieku*, Toruń 2012, ss. 595

Nakładem Wydawnictwa Adam Marszałek w ostatnich dniach 2012 r. ukazała się obszerna rozprawa autorstwa Agnieszki Zielińskiej. Książka składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów właściwych oraz dwóch obszernych ekskursów. We wstępie toruńska badaczka przedstawiła główne prace z zakresu demografii historycznej, stan badań nad historią Torunia, podstawy metodologiczne prowadzonych badań oraz charakterystykę bazy źródłowej.

W pierwszym rozdziale autorka zarysowała główne wątki historii Torunia w latach 1793–1914, zwracając szczególną uwagę na funkcjonujące w tym czasie w mieście parafie i gminy wyznaniowe. W rozdziale poświęconym małżeństwom zawieranim w Toruniu w latach 1793–1914 poddano analizie liczbę małżeństw, stan cywilny małżonków, średni wiek nowożeńców oraz różnice wieku między małżonkami (osobno rozpatrywano śluby pierwsze i powtórne), przedstawiono również sezonowość miesięczną i tygodniową zawieranych ślubów. Zwrócono uwagę na aspekty wyznaniowe, społeczne i geograficzne, które mogły mieć wpływ na zawieranie małżeństw (w osobnych podrozdziałach omówiono częstotliwość małżeństw: mieszanych wyznaniowo, jednorodnych i niejednorodnych pod względem pochodzenia społecznego nowożeńców, zawieranych przez osoby pochodzące z jednej lub różnych parafii). W tej części pracy omówiono również współczynnik ślubów, całość zamykając wnioskami wypływającymi z podjętej analizy. Trzeci rozdział omawianej książki poświęcono urodzeniom odnotowanym w Toruniu w latach 1793–1914. Autorka przedstawiła: liczbę urodzeń, wskaźnik maskulinizacji noworodków, informacje o urodzeniach mnogich i nieślubnych, jak również sezonowość miesięczną urodzeń, statystyki dotyczące wyboru dnia, w którym odbywał się chrzest dziecka, wskaźnik relacji urodzeń i zgonów, tendencje zaznaczające się w wyborze imion nadawanych nowo narodzonym, informacje dotyczące współczynnika urodzeń i urodzeń martwych. Rozdział ten zamyka szerokie podsumowanie. Kolejna część pracy dotyczy zgonów notowanych w Toruniu w omawianym okresie. Oprócz informacji o liczbie urodzeń, autorka podjęła się oszacowania wpływu klęsk elementarnych i działań wojennych na roczne